

Ülikoolid turuvõitluses

Viimasel ajal on esitatud veenvaid andmeid riigiülikoolide alafinantseeritusest, mõnes teaduskonnas võib põhikohaga õppejõude üles lugeda ühe käe sõrmedel — ilmnemärk kriisist riiklikus kõrgharidussüsteemis. Möödunud nädalal toimus aga kõrghariduse vallas kaks vaikset sündmust, mille eesmärk peaks olema riikliku kõrghariduse kriisist väljatoomine: Riigikogu kultuurikomisjon esitas muudatused ülikooliseadusesse ja haridusministeerium avaldas seisukohad haridusseadustiku uuendamiseks.

Kavandatud meetmeid võib pidada revolutsiooniliseks: oleva varemetele soovitakse ehitada riikliku kõrghariduse uus, toimiv süsteem. See toetuks samadele põhimõtetele, mille alusel korraldati ümber majandus — erastamisele, ning lootusele, et turusuhetes jäävad ellu tugevad.

Otseselt niisugune säte seadusemuudatusest puudub. Küll aga soovitakse riigiülikoolidele anda õigus asutada tulunduslikke eraõiguslikke juriidilisi isikuid. Järelikult võib ülikooli juurde asutada organisatsiooni, mille eesmärk on akadeemilise programmi ja riiklike diplomite müümine/vahendamine ja sellest tulu saamine, ise mingeid väärtusi tootmata. Midagi analoogilist olid nõukogude ajal riigiettevõtete juures kooperatiivid, mis vahendasid kasuga riigiettevõtte toodangut.

Ehk peitub kriisi lahendus tõesti riigiülikoolide või teaduskondade erastamises. Kuid seda tuleks teha avalikult, näiteks Erastamisagentuuri kaudu. Praegu meenutab aga muudatuses sätestatu üht erastamisega sarnast sõna, erineb ainult esimene täht.

Muudatuse järgi on õppekavade akrediteerimisotsuse langetamiseni akrediteeritud kõik õppekavad, mille alusel toimus riiklik vastuvõtt. Ehk: kõik riigiülikoolid on täies ulatuses akrediteeritud muudatuse seadustamise hetkest, sest riiklik vastuvõtt on toimunud kõigile erialadele. Siin oleks tegemist pretse-denditu otsusega, kus akrediteering omistatakse seadusega. Kaob selle tegelik tähendus, milleks on kõrgkooli õppekava ja tegevuse sisuline hindamine ekspertide poolt. Nii võtab Riigikogu enesele vastutuse eesti noorte ees, kinnitades, et õppetöö riigiülikoolides vastab vähemalt minimaalsetele standarditele.

Niisugune säte on vastuolus põhiseadusega, sest positiivne akrediteering on antud omandivormist lähtudes. Põhiseaduse järgi on kõik omandivormid võrdsed. Automaatne riiklik akrediteering tähendab seda, et kvaliteedi hindamist tegelikult ei toimu, et riigi-

Rektor

Mart
Susi

ülikoolides ei pea olema enam mingeid standardeid, sest ainus standard on omandivorm.

Idee seadustamine oleks äärmiselt kahtsusväärne. See devalveeriks Eesti kõrghariduse rahvusvahelist usaldusväärsust — võidakse ju arvata, et riigiülikoolid ei pea objektiivsele hindamisele vastu. Ainus auväärne samm oleks riigiülikoolidel avalikult deklareerida, et nad ütlevad n-ö kindlalt akrediteeringust lahti.

Hariduskontseptsioon seab riikliku tellimuse alusel kõrgkoolis õppijale pärast lõpetamist kohustuse töötada riigi määratud töökohal kahekordse õppeaja jooksul (siis kustutatakse õppelaen). Samas finantseeritakse riigiülikooli riigi vahenditest vaid riikliku tellimuse ulatuses, ülejäänud vahendid tuleb ise muretseda. Sellega muudetakse riiklikud ülikoolid avalik-õiguslikeks ülikoolideks. Kas senised riiklikud ülikoolid on valmis kandma vastutust, mille toob kaasa uus staatus, või on tegemist üksnes sildivahetusega?

Era- ja riigikõrgkoolide vahel algavast konkurentsist on tõsiseid märke. Näiteks viidatud põhiseaduse vastane seadusemuudatus, millega antakse riigiülikoolidele n-ö poliitiline akrediteering. Sekkumisena konkurentsi turuosa pärast tuleb ilmselt tõlgendada ka haridusministeeriumi osakonnajuhataja väiteid, et Concordia ülikool on ministeeriumi murelaps, sest väljastab USA diplomeid. Faktide põguski kontroll näitab, et Concordia ülikool väljastab oma diplomeid. Ühise akadeemilise programmi osana on võimalik omandada ka USA-s akrediteeritud kõrgkooli bakalaureuse kraad. Pigem võiks rõõmustada, et USA akrediteerimisorganisatsioon tunnustab Concordia kui ühe Eesti kõrgkooli standardit.

Kujunenud olukord teeb murelikuks. Eraülikooli rektorina prognoosin veel suurema turuosa hõivamist erakõrgkoolide poolt, kuid kodanikuna küsin, kas kavandatu on ikka piisava hoolega mõõdetud, enne kui hakatakse tegema seadusandlikke muudatusi?

Mart Susi on Concordia ülikooli rektor.

EPL 1996, 16. IV